

بررسی قابلیت اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاه‌های خصوصی شهر هرات

از منظر بازار کار

نگارنده‌گان: علی‌الله آزاد*

نازیه محمدیار**، مزده آزاده***، مرضیه محمدیار**** و پروین آزاده****

چکیده

قابلیت اشتغال برای هر دانش‌آموخته، مهم‌ترین معیار ارزش‌یابی می‌باشد و اما این موضوع در افغانستان از سال‌های دور به این سو هم‌واره در چهره یک مشکل مهم و مسأله اجتماعی حضور داشته است. بناءً در این تحقیق تلاش گردیده است تا مهم‌ترین قابلیت‌های اشتغال از منظر بازار کار مشخص گردد و بر مبنای آن توانایی فارغان دانشگاه‌های خصوصی شهر هرات ارزیابی گردد. نهایتاً نیز راه‌کارهای مناسب جهت ارتقای قابلیت‌های لازمی پیش‌نهاد گردد؛ پرسشی که مطرح می‌شود، این است که: قابلیت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های خصوصی شهر هرات از منظر بازار کار چه گونه است؟ بدین لحاظ، از پارادایم فازی به‌عنوان چهارچوب تحلیلی و از روش میدانی - مقایسه‌یی هم به‌عنوان منطق روش‌شناختی تحقیق استفاده گردیده است. اشتراک‌کننده‌گان تحقیق فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های خصوصی شهر هرات و هم‌چنان کارگزاران شرکت‌های تجاری و صنعتی بوده که بر اساس نمونه‌گیری احتمالی تصادفی ساده، جمعیت نمونه‌یی که حاصل فرمول کوکران بوده، با استفاده از پرسش‌نامه فازی تحت مطالعه قرار گرفته‌اند. اطلاعات حاصل شده نیز به شیوه نرم‌افزاری به سبک تطبیقی مورد تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاکی از این است که: نخست، قابلیت اشتغال افراد متذکره به‌شدت پایین بوده؛ دوم، سه ترکیب کلیدی به ترتیب اولویت بیش‌ترین نقش تعیین‌کننده‌گی را در قابلیت‌های لازمی جهت استخدام و اشتغال دارا بوده و می‌باشد، که بر اساس آن‌ها راه‌کارهای پیش‌نهادی تحقیق طراحی و به مخاطبان توصیه گردیده است.

واژه‌گان کلیدی: قابلیت اشتغال، فارغ‌التحصیلان، دانشگاه‌های خصوصی شهر هرات، نقش

تعیین‌کننده‌گی و ترکیبات راه‌بردی.

* عضو هیئت‌علمی پوهنځی / دانش‌کده جامعه‌شناسی پوهنتون / دانشگاه هرات (aliullahazad502@gmail.com)

** پژوهش‌گر و تحلیل‌گر اجتماعی

*** پژوهش‌گر و تحلیل‌گر اجتماعی

**** پژوهش‌گر و تحلیل‌گر اجتماعی

***** پژوهش‌گر و تحلیل‌گر اجتماعی

ISSN

P: 2788-4155

E: 2788-6441

Received: 01 / 11 / 2021

Accepted: 16 / 03 / 2022

Investigating the employability of graduates of private universities in Herat city from the perspective of the labor market**Authors:** Aliullah Azad*

Nazia Mohammadyar**, Mozhda Azada***, Marzia Mohammadyar****, & Parwin Azada*****.

Abstract

Employability is the most important evaluation criterion for any graduated, but this issue has always been in the face of an important social problem in Afghanistan for many years. Therefore, in this study, an attempt has been made to determine the most important employment capabilities from the perspective of the labor market and based on that, the ability of graduates of private universities in Herat city should be evaluated. Finally, appropriate solutions to upgrade the necessary capabilities are suggested. In this regard, the fuzzy paradigm has been used as an analytical framework and the comparative field method has been used as the methodological logic of the research. The study participants were graduates of private universities in Herat, as well as brokers of commercial and industrial companies have been studied. The obtained information was analyzed by software in a comparative style, the results of which indicate that, firstly, the employability of the mentioned individuals is extremely low and secondly, the three key combinations, respectively, prioritize the most decisive role in the ability. The necessary conditions for employment and employment have been and are, based on which the proposed research solutions have been designed and recommended to the audience.

Keywords: Employability, graduates, private university, determining role & strategic combinations.

* Academic Cadre of Herat University (aliullaazad502@gmail.com)

** Researcher and social analyst

*** Researcher and social analyst

**** Researcher and social analyst

***** Researcher and social analyst

مقدمه

قابلیت اشتغال به شرایط و ظرفیتی اشاره دارد، که یک فرد برای احراز موقعیت‌های خاص شغلی آن را به‌صورت نسبی در وجود خود دارد. این موضوع یک امر اساسی و اجتناب‌ناپذیر برای دستیابی به یک شغل و کار در بازار می‌باشد؛ همین‌طور امری کلیدی و اساسی برای احراز موقعیت‌های شغلی هم‌آهنگ و متناسب با رشته تحصیلی‌یی که فرد، مدرک فراغت آن را به‌دست آورده است. این قابلیت، در کم و کیف مختلف توسط دانش‌جویان در طی سال‌های تحصیل از طریق دروس و فعالیت‌های مختلف فراگرفته می‌شود و دانش‌گاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی با ظرفیت موجود و پلان‌های آموزشی شان تلاش در تحقق این قابلیت مهم در دانش‌جویان شان می‌کنند و آن را یکی از کلیدی‌ترین اهداف سازمانی شان تعریف می‌نمایند.

موضوع قابلیت اشتغال فارغ‌التحصیلان مؤسسات آموزش عالی در افغانستان از سال‌های دور به این سو هم‌واره در چهره یک مشکل مهم و مسأله اساسی حضور داشته است؛ به‌ویژه از سال ۲۰۰۱ میلادی به این سو که بنیان‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی افغانستان تغییرات عمیق و گسترده را تجربه نموده و بازار کار با استانداردهای خاصی رو به تکامل رفته است؛ که به‌سان آن، استانداردهای اساسی برای استخدام منابع بشری مورد نیاز روزبه‌روز پیچیده‌تر شده است.

در این میان، نظام آموزش عالی افغانستان به‌ویژه در بُعد خصوصی، علی‌رغم رشد کمی سرسام‌آور شان، به لحاظ تطابق و سازگاری با تغییرات بازار کار و مشاغل، عقب و عقب‌تر مانده نتوانسته‌اند پایه‌پای تغییرات بازار کار، نیروهای مورد نیاز آن را با قابلیت‌های استخدامی مناسب عرضه کنند. این موضوع باگذشت زمان مشکل‌سازتر شده است؛ طوری که از یک سو تقاضای ورودی به این مؤسسات به‌صورت روزافزون افزایش می‌یابد و از سوی دیگر، تقاضای بازار کار و مشاغل، به خروجی‌هایی با قابلیت‌های استخدامی مناسب رو به فزونی نهاده است.

این مشکل که در گذشته چندان قابل توجه نبوده؛ اما امروز تبدیل به یک مسأله اساسی شده است و به تحقیق و بررسی دقیق و همه‌جانبه آن یک ضرورت اساسی و ملی احساس می‌شود، که انجام آن از اهمیت بالایی نیز برای رسیدن به راه‌های ایجاد بهبود و مدیریت آن برخوردار است، که می‌توان آن را در جنبه‌های علمی، اقتصادی، کاربردی، سیاست‌گذاری و... بیان نمود.

بنابراین، در این تحقیق تلاش می‌شود تا مشخص شود که مهم‌ترین قابلیت‌های اشتغال کدام‌ها هستند؟ فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های خصوصی شهر هرات از معیارهای قابلیت‌های اشتغال، کدام موارد و به چه میزان برخوردارند؟ چه ترکیبات علی‌بیش‌ترین نقش تعیین‌کننده‌گی را در استخدام دارند؟ و همین‌طور، چه استراتژی‌ها و راه‌کارهایی می‌تواند برای ایجاد بهبود در این زمینه، مؤثر و اساسی واقع شود؟

در این تحقیق از پارادایم فازی به عنوان چهارچوب تحلیلی و از روش میدانی - مقایسه‌ی هم به عنوان منطق روش‌شناختی تحقیق استفاده گردیده است. اشتراک‌کننده‌گان تحقیق فارغ‌التحصیلان دانش‌گاه‌های خصوصی شهر هرات هم‌چنان کارگزاران شرکت‌های تجاری و صنعتی بوده است، که بر اساس نمونه‌گیری احتمالی تصادفی ساده، جمعیت نمونه‌ی که حاصل فرمول کوکران بوده، با استفاده از پرسش‌نامه فازی تحت مطالعه قرار گرفته‌اند. اطلاعات حاصل شده نیز به شیوه نرم‌افزاری به سبک تطبیقی مورد تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاکی از این است که: نخست، قابلیت اشتغال افراد متذکره به شدت پایین بوده و دوم، سه ترکیب کلیدی به ترتیب اولویت بیش‌ترین نقش تعیین‌کننده‌گی را در قابلیت‌های لازمی جهت استخدام و اشتغال دارا بوده و می‌باشد، که بر اساس آن‌ها راه‌کارهای پیش‌نهادی تحقیق طراحی و به مخاطبان توصیه گردیده است.

سوابق تجربی

در نتیجه بررسی‌ها و مطالعات اکتشافی‌یی که در زمینه صورت گرفته است، محققان موفق به یافتن چند تحقیق علمی و تجربی نسبتاً مرتبط با موضوع تحقیق شده‌اند، که در زیر به جزئیات آن پرداخته شده است. هرچند تحقیقات زیادی راجع به این موضوع صورت گرفته؛ اما به دلیل عدم هم‌سویی مستقیم با موضوع تحقیق، محقق از آوردن و یادکردن آن‌ها به عنوان سوابق تجربی خودداری کرده است و دلیل آن حفظ هم‌سویی با اصول و فلسفه تحقیقات علمی بوده است؛ زیرا بر طبق اصول و فلسفه تحقیقات علمی، توجه و تمرکز بر موارد اصلی و اساسی، و پرهیز از پرداختن به موارد حاشیه‌یی و غیر کاربردی، یک امر اساسی و ضروری می‌باشد (آزاد، ۱۳۹۸: ۵).

جزئیات به شرح زیر است:

تحقیقی توسط سید محمد زاهدی و سهیلا زکی‌زاده در سال ۱۳۹۳ پیرامون تأثیر قابلیت استخدام بر موفقیت کارراهه شغلی کارکنان شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی استان قزوین ایران صورت گرفته است. ابزارهای مورد استفاده شامل پرسش‌نامه قابلیت استخدام و ندر هیجندی و وندر هیجندن با پنج بعد تخصص حرفه‌یی، پیش‌بینی و بهینه‌سازی، انعطاف‌پذیری شخصی، حس سازمانی و توازن؛ و پرسش‌نامه موفقیت کارراهه گاتیکر و لاروود با پنج بعد موفقیت شغلی، موفقیت بین فردی، موفقیت مالی، موفقیت سلسله‌مراتبی و رضایت از زنده‌گی بوده است. نتایج حاصل شده نشان داده که ابعاد قابلیت استخدام بر موفقیت کارراهه تأثیرگذار هستند (زاهدی و زکی‌زاده، ۱۳۹۳: ۶۳ - ۷۲).

شمس‌السادات زاهدی و هم‌کاران در سال ۱۳۹۰ تحقیقی تحت عنوان بررسی تفاوت قابلیت استخدام کارکنان زن و مرد در سازمان‌های دولتی انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داده‌است که

بین قابلیت استخدام کارکنان در دو گروه مردان و زنان تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین بین ابعاد و مؤلفه‌های قابلیت استخدام کارکنان در دو گروه زنان و مردان تفاوت معناداری وجود نداشته است؛ بنابراین، عامل جنسیت بر ابعاد و مؤلفه‌های قابلیت استخدام کارکنان تأثیری ندارد (زاهدی و هم‌کاران، ۱۳۹۰: ۱۱۹ - ۱۳۹).

حمیدرضا عریضی سامانی و هم‌کاران، در سال ۱۳۸۸ رابطه کارراهه شغلی با اقتدار شغلی و تعهد سازمانی را تمرکز بر بررسی کارکنان زن و مرد واحدهای پژوهش و توسعه شرکت‌های صنعتی مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج پژوهش بیان‌گر وابسته‌گی بالاترین میان‌گین‌ها با جهت‌گیری‌های امنیت شغلی، خدمت و سبک زنده‌گی است. در روابط میان عوامل نیز، اقتدار شغلی با جهت‌گیری‌های مدیریتی، چالش خالص و کارآفرینی هم‌بسته‌گی معناداری را نشان داده است. رابطه میان انواع تعهد سازمانی و اقتدار شغلی نیز معنادار است. در تمام جهت‌گیری‌های کارراهه، میان زنان و مردان تفاوتی معنادار وجود داشته است و تنها در جهت‌گیری‌های امنیت شغلی، سبک زنده‌گی و خدمت، زنان میان‌گین بالاتر از مردان را به دست آورده‌اند (عریضی سامانی و هم‌کاران، ۱۳۸۸: ۸۵ - ۸۸).

حسین حیدری و وحید خاشعی در سال ۱۳۹۵ تحقیقی پیرامون رابطه بین ویژه‌گی‌های شغلی و سازگاری شغلی دانش‌آموخته‌گان تازه‌وارد به بازار کار انجام داده‌اند. یافته‌ها حاکی از آن بوده است که ویژه‌گی‌های شغل بر سازگاری شغلی و رضایت شغلی تأثیر مستقیم دارد. رضایت شغلی نیز به‌صورت واسطه‌یی بر سازگاری شغلی مؤثر است. دست‌آوردهای این مطالعه اتمام حجت و اخطار بسیار جدی به دانش‌گاه‌هاست؛ چرا که آن‌ها در سرفصل‌های تحصیلی دانشجویان برنامه‌هایی برای آینده شغلی آنان در نظر نگرفته‌اند و هیچ سازوکار روشنی که آن‌ها پس از دانش‌آموخته‌گی بتوانند از دانش فنی خود استفاده کنند، در اختیار آن‌ها قرار نداده‌اند. این امر موجب ناکام‌ماندن و بی‌تأثیربودن آموزش‌های دانش‌گاهی در حوزه کاربرد خواهد شد (حیدری و خاشعی، ۱۳۹۵: ۱۲۷).

سعید رضوانی محمود و هم‌کاران در ۱۳۸۹ تحقیقی با عنوان سرنوشت شغلی فارغ‌التحصیلان دانش‌کده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانش‌گاه فردوسی مشهد انجام داده‌اند. بررسی تأثیر عامل جنسیت، رشته تحصیلی، داشتن کار دانش‌جویی و عضویت در تشکلهای دانش‌جویی، بر روی اشتغال فارغ‌التحصیلان، تفاوت‌هایی را در میزان اشتغال، احساس ثبات شغلی و دارا بودن شغل ثابت به نفع پسران نشان می‌دهد. همچنین فارغ‌التحصیلان از شرایط اجتماعی مرتبط با کار ارزیابی خوبی نداشته‌اند؛ طوری که از نظر اکثریت افراد، شانس و داشتن ارتباطات اجتماعی، مهم‌تر از مهارت داشتن ارزیابی شده است. نتایج نیز نشان داده است که دانش‌گاه، مقدمات ورود افراد به بازار کار را فراهم نموده است (رضوانی محمود و هم‌کاران، ۱۳۸۹: ۸۰ - ۸۴).

بنابر داده‌های فوق، تمام تحقیقات انجام‌شده قبلی در این زمینه، در خارج از افغانستان انجام شده‌اند و هیچ تحقیق مرتبط در این زمینه در داخل کشور تا قبل از این تحقیق انجام نشده است. بناءً می‌توان گفت این تحقیق در نوع خود در افغانستان، بکر و نو است و منطقی که حمایت‌گر آن است، به بکربودن آن جلوه و صراحت بیش‌تری می‌دهد، که همانا استفاده از پارادایم فازی به‌عنوان جدیدترین منطق استدلالی در حوزه علوم اجتماعی و علوم طبیعی است؛ همین‌طور استفاده از روی‌کرد آینده‌نگاری و تحلیل داده‌ها به سبک تطبیقی و شاگله‌بندی (Ragin, 2008: 4)؛ که جای‌گاه هر متغیر را در رابطه به موضوع تحقیق با دقت زیاد و علم‌پسندی مشخص می‌کند.

چهار چوب تحلیلی تحقیق

الف: پارادایم تحقیق

چهارچوب تحلیلی این تحقیق به لحاظ پارادایمیک بر بنیان پارادایم فازی نهاده شده است. در این پارادایم تمامی پدیده‌ها و قضایا نسبی تعریف می‌شود و به سبک تطبیقی مورد بررسی قرار می‌گیرند (آزاد و هم‌کاران، ۱۴۰۰: ۹۵). چنین نگرشی هرچند در علوم اجتماعی سابقه طولانی دارد؛ اما در عمل به دلیل غلبه منطق اثباتی که برخوردار از پشت‌وانه منطق مرسوم ریاضی می‌باشد، بسیار کم مورد توجه قرار گرفته است. هرچند ظهور منطق‌های سازه‌گرایی از قبیل پارادایم‌های تفسیری و انتقادی از حاکمیت پارادایم اثباتی تا اندازه‌ی کاسته‌اند؛ اما هر دو جنبه کمی و کیفی، ضعف‌های پارادایمیک زیادی دارند (Ragin, 2009: 89) که کاربرد عملی آن‌ها را به لحاظ منطقی و مؤثر در بسیاری از تحقیقات به بن‌بست مواجه می‌کند.

ب. فرضیه‌های تحقیق

۱. به نظر می‌رسد از منظر بازار کار، قابلیت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانش‌گاه‌های خصوصی شهر هرات در حد بسیار پایین‌تر از حد انتظار است؛
۲. به نظر می‌رسد نه یک متغیر یا چند متغیر به‌صورت منفرد و مجزا، بل که متغیرهای متعددی به شکل ترکیبی و در قالب شاگله‌های علی، در نقش تعیین‌کننده در این زمینه حضور داشته و دارند.

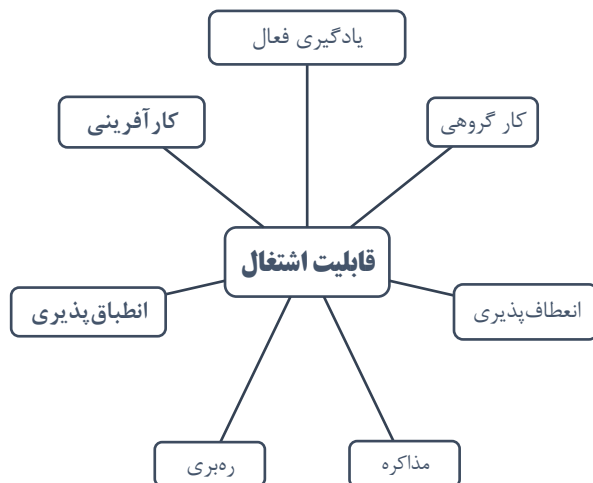
ج. متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته: قابلیت اشتغال

متغیرهای مستقل: توانایی حل مسائل پیچیده، خلاقیت، هوش هیجانی، کارآفرینی (ملک‌پور و محمدی، ۱۳۹۲: ۳۲)، انطباق‌پذیری، رهبری، مذاکره و انعطاف‌پذیری (زمانیان و موسوی، ۱۳۹۴: ۱۲)، یادگیری فعال و کار گروهی (انتظاری، ۱۳۹۵: ۱۶).

د. مجموعه علی تحقیق

متغیرهای تحقیق بنا به پارادایم و منطق پذیرفته‌شده تحقیق، در قالب مجموعه علی فازی تنظیم گردیده اند، که اساس ابزار تحقیق را تشکیل می‌دهند و زمینه را برای طراحی جدول‌های صدق و کذب فازی در مرحله تحلیل میسر می‌سازند.

مجموعه علی تحقیق

منبع نمودار: چهارچوب تحلیلی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

الف. نوعیت، روی کرد و استراتژی

این تحقیق از نوع تطبیقی میدانی می‌باشد و بر اساس روی کرد تحلیلی بی آینده‌نگاری، با استفاده از استراتژی فازی در راستای رسیدن به اهداف تحقیق و یافتن پاسخ به پرسش‌های تحقیق انجام شده نتایج آن نیز به شکل مقایسه‌وی ارزیابی گردیده است.

ب. محیط تطبیق و اشتراک‌کننده‌گان

محیط تطبیق این تحقیق دربرگیرنده فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های خصوصی شهر هرات و کارگزاران ادارات و شرکت‌های صنعتی و تجاری بوده است و اشتراک‌کننده‌گان تحقیق نیز موردهای مطلع و آگاه در این زمینه بوده‌اند. گزینش این موردها، بر اساس منطق نمونه‌گیری احتمالی تصادفی

ساده صورت گرفته است. حجم جمعیت نمونه بر اساس منطق مربوط تحقیق، بر اساس محاسبه فرمول کوکران با درجه اطمینان ۹۵٪^۳، تعیین گردیده (که در برگیرنده ۲۱۰ مورد بوده است)، و نهایتاً نیز مطابق به حجم نمونه از بین آن‌ها به شکل تصادفی گزینش صورت گرفته است.

ج. شیوه جمع‌آوری اطلاعات

جمع‌آوری اطلاعات به شیوه پیمایشی - میدانی و با استفاده از پرسش‌نامه فازی صورت گرفته است. صورت اولیه ابزار تحقیق بر اساس مجموعه‌های علی تحقیق تنظیم شده برای اطمینان هرچه بیش‌تر از سطح روایی لازم آن، با منابع گوناگون مربوط و نظریات افراد آگاه و مطلع در زمینه، نهایی گردیده است.

د. شیوه تحلیل اطلاعات

تحلیل داده‌های تحقیق نیز به شیوه نرم‌افزاری و با استفاده از نرم‌افزار FS^3QCA^4 در جهت شناسایی و مقایسه شاکله‌ها و شرایط علی کافی متعدد در راستای معلول یا نتیجه تحقیق صورت گرفته است.

یافته‌های تحقیق

الف. توصیف متغیرهای تحقیق

در این تحقیق به تعداد ده متغیر مرتبط با موضوع، در مقام متغیرهای مستقل، در رابطه با متغیر وابسته و معلول تحقیق مورد بررسی قرار گرفته‌اند، که آمارهای توصیفی آن‌ها در جدول شماره (۱) آمده است.

^۳ قاعده شمولیت و سازگاری در حد اعلی کفایت علی

^۴ Fuzzy Sets Qualitative Comparative Analysis

جدول شماره (۱): آمارهای توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرها								
متغیر	حد اوسط	پاسخ‌ها	حد اوسط	کف دامنه	پاسخ‌ها	سقف دامنه	پاسخ‌ها	موارد متغیر
توانایی حل مسائل پیچیده	۰,۴۳	۰,۱۶	۰,۰۳	۰,۹۷	۲۱۰			
خلاقیت	۰,۵۱	۰,۱۶	۰,۰۳	۰,۹۷	۲۱۰			
هوش هیجانی	۰,۳۹	۰,۱۶	۰,۰۳	۰,۹۷	۲۱۰			
کارآفرینی	۰,۴۴	۰,۱۷	۰,۰۳	۰,۹۶	۲۱۰			
انطباق‌پذیری	۰,۵۶	۰,۱۷	۰,۰۴	۰,۹۷	۲۱۰			
ره‌بری	۰,۵۵	۰,۱۶	۰,۰۵	۰,۹۵	۲۱۰			
مذاکره	۰,۳۳	۰,۱۷	۰,۰۴	۰,۹۷	۲۱۰			
انعطاف‌پذیری	۰,۴۳	۰,۱۶	۰,۰۳	۰,۹۴	۲۱۰			
کار گروهی	۰,۶۶	۰,۱۷	۰,۰۴	۰,۹۷	۲۱۰			
یادگیری فعال	۰,۳۱	۰,۱۷	۰,۰۳	۰,۹۸	۲۱۰			

منبع جدول: یافته‌های تحقیق میدانی

در جدول شماره (۱)، تمامی متغیرهای دخیل در تحقیق حضور دارند، که نتایج توصیفی هر یک به‌صورت آماری در اجزای مختلف به‌دست‌آمده است. دامنه پاسخدهی به‌صورت فازی بین صفر تا یک بوده و ۲۱۰ تن نیز سقف تعداد پاسخ‌دهنده‌گان بوده است.

ب. تحلیل مسیر شرایط علی ترکیبی

برای تحلیل شرایط علی ترکیبی تحقیق، تمامی ترکیب‌های ممکن علی مشخص گردیده و مورد محاسبه قرار گرفته است و می‌گیرند که در این رابطه، تعیین آستانه‌سازی و آستانه فراوانی از اهمیت وافری برخوردار است و پژوهش‌گر باید سعی کند فراوانی موارد را در هر ترکیب مدنظر بگیرد (کاسکو، ۱۳۸۴: ۸۹)، نهایتاً از میان همه، ترکیب یا ترکیباتی را که دارای بالاترین سطح سازگاری و هم‌چنان بیش‌ترین تعداد فراوانی باشد انتخاب کرده و بقیه از روند تحلیل حذف کردند (غوثی، ۱۳۹۸: ۱۹)؛ زیرا هدف اساسی استخراج مسیرها و ترکیبات علی‌بی است، که علاوه بر داشتن شاخص سازگاری بالا به‌عنوان شرط کافی، مصادیق تجربی بیش‌تری را نیز شامل باشند (دمیتروف، ۱۳۸۲: ۶۸)؛ درحالی‌که دامنه سازگاری از ۰ تا ۱ متغیر است، امتیاز پایین‌تر از ۰,۷۵ نشان‌گر ناسازگاری اساسی بوده و ضریب سازگاری بالاتر از آن، نشان‌گر کفایت شروط علی ترکیبی برای تحقق نتیجه است (Ragin, 2000: 27). شاخص سازگاری پیش‌نیاز ضریب شمولیت است (همان: ۵۸)، اگر

ضریب سازگاری کم‌تر از ۰,۷۵ باشد، محاسبه شمولیت معنا نداشته و بحث آن منتفی است (چلبی، ۱۳۸۸: ۲-۱۹).

جدول شماره «۲» تا شماره «۴»، نتایج تحلیل مسیر را برای تعیین شروط علی کافی ترکیبی متغیرهای تحقیق نشان می‌دهند، که بر اساس درجه سازگاری و شمولیت اختصاصی شان به ترتیب در جدول‌های مختلف قرار گرفته‌اند و شرح موضوع را نشان می‌دهند.

الف. ترکیبات درجه یک: منظور از ترکیبات درجه یک، آن‌هایی‌اند که درجه سازگاری متغیرهای شامل در ترکیب باهم بین ۰,۹۶ تا ۱,۰۰ باشد. جدول شماره «۲» همین ترکیبات را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۲): ترکیبات درجه یک

شماره	مسیرها و ترکیبات علی	سازگاری	شمولیت
۱	انطباق‌پذیری * توانایی حل مسائل پیچیده * کار گروهی * خلاقیت *	۰,۹۶	۰,۸۳

منبع جدول: یافته‌های تحقیق میدانی

بر اساس نتایج جدول شماره (۲)، در این ترکیب، که در آن متغیرهایی چون «انطباق‌پذیری، توانایی حل مسایل پیچیده، کار گروهی و خلاقیت» در کنار هم قرار گرفته‌اند و با ۹۶ درصد سازگاری، که با نتیجه دارد، برای ایجاد نتیجه کافی بوده است و به راحتی توانسته معلول مدنظر را تحت تأثیر قرار دهد و تعیین کند و در حدود ۸۳ درصد از اشتراک‌کننده‌گان این قضیه را تأیید کرده‌اند.

ب. ترکیبات درجه دو: منظور از ترکیبات درجه دو، آن‌هایی‌اند که درجه سازگاری متغیرهای شامل در ترکیب باهم بین ۰,۹۱ تا ۰,۹۵ باشد. جدول شماره (۳) همین ترکیبات را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۳): ترکیبات درجه دو

شماره	مسیرها و ترکیبات علی	سازگاری	شمولیت
۱	کار گروهی * انعطاف‌پذیری * خلاقیت	۰,۹۲	۰,۸۹

منبع جدول: یافته‌های تحقیق میدانی

بر اساس نتایج جدول شماره (۳)، در این ترکیب، که در آن متغیرهایی چون «کار گروهی، انعطاف‌پذیری، خلاقیت» در کنار هم قرار گرفته‌اند و با ۹۲ درصد سازگاری که با نتیجه دارد، برای ایجاد نتیجه کافی بوده است به‌راحتی توانسته معلول مدنظر را تحت تأثیر قرار دهد و تعیین کند و در حدود ۸۹ درصد اشتراک‌کننده‌گان این قضیه را تأیید کرده‌اند.

ج. ترکیبات درجه سه: منظور از ترکیبات درجه سه، آن‌هایی‌اند که درجه سازگاری متغیرهای شامل در ترکیب باهم بین ۰,۸۶ تا ۰,۹۰ باشد. جدول شماره (۴) همین ترکیبات را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۴): ترکیبات درجه سه

معلول تحقیق: قابلیت اشتغال			
شماره	مسیرها و ترکیبات علی	سازگاری	شمولیت
۱	توانایی حل مسائل پیچیده * هوش هیجانی * رهبری *	۰,۸۸	۰,۹۴

منبع جدول: یافته‌های تحقیق میدانی

بر اساس نتایج جدول شماره (۴)، در این ترکیب که در آن متغیرهایی چون «توانایی حل مسایل پیچیده، هوش هیجانی و رهبری» در کنار هم قرار گرفته‌اند و با ۸۸ درصد سازگاری، که با نتیجه دارد، برای ایجاد نتیجه کافی بوده‌اند و به‌راحتی توانسته معلول مدنظر را تحت تأثیر قرار دهد و تعیین کند و در حدود ۹۴ درصد اشتراک‌کننده‌گان این قضیه را تأیید کرده‌اند.

مناقشه تحقیق

باتوجه به نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها، می‌توان این‌گونه استدلال کرد که: قابلیت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های خصوصی در شهر هرات، نخست در حد بسیار پایین بوده است و دوم این معلول به‌شدت متأثر از مجموعه مهم‌ترین ترکیبات علی گوناگونی بوده، که در حد کفایت علی مؤثر و تعیین‌کننده واقع شده‌اند.

در یک نگاه مقایسه‌وی به نتایج حاصل از این تحقیق با سوابق تجربی که پیش‌ازاین در بخش مربوط به بررسی گرفته شده است، می‌توان به نکات زیر اشاره نمود:

نخست، تمامی پیشینه تحقیقی‌یی که در بخش پیشینه تجربی به‌دست‌آمده است، در خارج از افغانستان انجام شده‌اند؛ هم‌چنان با یک نگاه اجمالی به این نکته می‌رسیم که تحقیقات قبلی نظر به‌ضرورت، انگیزه، و طرح محقق، از ابعاد اختصاصی دیگری به موضوع توجه کرده‌اند و در این

تحقیق، محقق بنابر ضرورت، انگیزه، و طرح پیش‌نهادی خود، از یک بُعد اختصاصی و مشخص دیگر به موضوع پرداخته است، که مشخصاً تلاش شده است تا قابلیت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانش‌گاه‌های خصوصی شهر هرات از منظر بازار کار، به بررسی گرفته شود.

دوم، علی‌رغم این که تمام محققان مربوط تلاش نموده‌اند به‌ترین تحلیل‌ها را از داده‌های شان انجام دهند؛ اما همه‌گی به روش‌های مرسوم تحقیقاتی انجام شده‌اند، که همین امر باعث شده است تا بنیان‌های روایی و پایایی شان زیاد قابل اعتماد نباشد؛ اما در تحقیق کنونی، پارادایم فازی، که جدیدترین پارادایم در حوزه علوم می‌باشد، اساس تحقیق قرار داده شده و برحسب آن از رویکرد آینده‌نگار بهره‌جسته شده و متناسب با آن، علل تأثیرگذار بر معلول تحقیق، نه به‌صورت اجزای منفرد و جدا از هم، بل که در کلیت‌ها و شاکله‌های به‌هم پیوسته جست‌وجو و به‌صورت تطبیقی مشخص گردیده‌اند.

سوم، در تحقیقاتی که توسط محقق بررسی شده است، یک فقدان اساسی به چشم می‌خورد و آن، عدم یک مجموعه راه‌کارهای منطقی بیرون‌آمده از دل نتایج تحقیق می‌باشد، که یا در بعضی از موارد اصلاً راه‌کارهای پیش‌نهادی ندارد، و یا هم برخی راه‌کارهای پیش‌نهادی بی‌کیفیت دارد، با نتایج حاصل از تحقیق منطبق و سازگار نیستند؛ اما در این تحقیق، بر اساس نتایج و یافته‌های تحقیق، راه‌کارهای دقیق و هم‌سو با یافته‌ها، به‌صورت مشخص پیش‌نهاد و هرکدام بر اساس درجه‌سازگاری و شمولیت شان به ترتیب برای به‌کارگیری در سیاست‌ها و فعالیت‌های عملیاتی جای‌گاه شان مشخص گردیده است.

در نتیجه بررسی و تحلیل اطلاعات تحقیق و شکل‌گیری صدها شاکله و ترکیبات مختلف علی، تنها چند ترکیب محدود برای متغیر وابسته تحقیق، معتبر شناخته شده‌اند. در این شاکله‌ها و ترکیبات نیز، متغیرهای مستقل در چهره‌های مختلف تأثیر خود را بر معلول تحقیق نشان داده‌اند. بعضی‌ها با حضور شان و بعضی‌ها با غیاب شان خود را در قالب یک ترکیب، مؤثر نشان داده‌اند.

از میان مجموع ده متغیر مستقل تحقیق، تمامی متغیرها با اعلان حضور و غیاب شان در ترکیب‌های علی نقش خود شان را تأثیرگذار نشان داده‌اند؛ بنابراین، بر اساس نتایج تحقیق می‌توان استدلال نمود، که ترکیبات علی متعددی با درجات متفاوتی از سازگاری و شمولیت بر معلول تحقیق، یعنی قابلیت اشتغال مؤثر و تعیین‌کننده بوده و می‌باشند.

نتیجه‌گیری

یافته‌ها و نتایج حاصل از تحقیق حاکی از آن است که علل گوناگونی در قابلیت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانش‌گاه‌های خصوصی شهر هرات از منظر بازار کار دخالت داشته، که با

حضور و غیاب شان در مجموعه‌ها و ترکیبات مختلف، تأثیرات تعیین‌کننده‌ی را از خود برجای گذاشته‌اند. از میان مجموع ترکیبات، تعداد مشخص و محدودی با توجه به درجه‌سازگاری و شمولیت شان به‌عنوان ترکیبات معتبر و تعیین‌کننده بر معلول تحقیق شناخته شده‌اند؛ این ترکیبات قرار زیرند:

__ ترکیب درجه یک (دارای درجه تعیین‌کننده‌گی بین ۹۶ تا ۱۰۰٪): «انطباق‌پذیری، توانایی حل

مسائل پیچیده، کار گروهی و خلاقیت»؛

__ ترکیبات درجه دو (دارای درجه تعیین‌کننده‌گی بین ۹۱ تا ۹۵٪): «کار گروهی، انعطاف‌پذیری و خلاقیت»؛

__ ترکیب درجه سه (دارای درجه تعیین‌کننده‌گی بین ۸۶ تا ۹۰٪): «توانایی حل مسائل پیچیده، هوش هیجانی و رهبری».

پیش‌نهادها

بر بنیاد نتایج حاصل از تحقیق، می‌توان مطرح نمود، که به‌تر است و باید در جریان تحصیل روی مجموع مهارت‌هایی که قابلیت استخدام و اشتغال را در دانش‌آموخته‌گان دانشگاه‌ها بالا می‌برد کار و تمرین متمرکز انجام شود تا دانش‌جویان پس از اتمام تحصیل، حداقل توانایی و قابلیت‌های لازم را برای استخدام و اشتغال در اداره‌ها و شرکت‌های تجاری و صنعتی داشته باشند. پیش‌نهادها اولویت‌بندی شده:

الف. راه‌کار پیش‌نهادی درجه یک

باید ترکیب مهارت‌های «انطباق‌پذیری، توانایی حل مسائل پیچیده، کار گروهی و خلاقیت» دانش‌جویان در اولویت توجه قرار گیرند و هر دانش‌جو باید آن‌ها را در خود داشته باشد؛

ب. راه‌کار پیش‌نهادی درجه دو

باید ترکیب مهارت‌های «کار گروهی، انعطاف‌پذیری و خلاقیت» دانش‌جویان در قدم دوم توجه قرار گیرند و هر دانش‌جو باید آن‌ها را در خود داشته باشد؛

ج. راه‌کار پیش‌نهادی درجه سه

باید ترکیب مهارت‌های «توانایی حل مسائل پیچیده، هوش هیجانی و رهبری» دانش‌جویان در قدم سوم توجه قرار گیرند و هر دانش‌جو باید آن‌ها را در خود داشته باشد.

درنهایت نیز، ذکر این نکته برای پژوهش‌گران دیگر مهم به نظر می‌رسد که در جهت شناسایی مجموعه‌ها و ترکیبات علی دیگر نیز در این راستا فعالیت‌هایی را انجام دهند و بر تبیین به‌تر نتیجه در این زمینه یاری رسانند.

سرچشمه‌ها

۱. آزاد، علی‌الله و هم‌کاران. (۱۴۰۰). «آسیب‌شناسی بحران در حال شکل‌گیری آلوده‌گی آب». هرات: فصل‌نامه علمی - پژوهشی پوهنتون غالب. سال دهم نشراتی. سلسله سی‌ودوم. شماره اول. ص ۹۵.

۲. آزاد، علی‌الله. (۱۳۹۸). «علل تعیین‌کننده موفقیت و شکست معامله‌گران در کسب‌وکار بازارهای معاملاتی فارکس». هرات: (پایان‌نامه ماستری اداره تجارت). بهره‌نمایی دکتور پرویز احمد ولیزاده. هرات: دانش‌گاه هرات، دانش‌کده اقتصاد. ص ۵.

۳. انتظار، یعقوب. (۱۳۹۵). «آموزش عالی و قابلیت‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان». تهران: فصل‌نامه علمی - پژوهشی آموزش عالی ایران. سال هشتم. شماره سوم. ص ۱۶، قابل دسترس در:

<<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/101514/1/text>>

۴. چلی، مسعود. (۱۳۸۸). «شاخص‌سازی تابع عضویت فازی، نوع‌شناسی و واسنجی در جامعه‌شناسی». ایران: مجله مطالعات اجتماعی ایران. ویژه‌نامه روش‌شناسی. دوره سوم. شماره چهارم. صص ۲ - ۱۹، قابل دسترس در:

<<http://ensani.ir/fa/article/299207>>

۵. حیدری، حسین و خاشی، وحید. (۱۳۹۵). «تحلیل رابطه بین ویژه‌گی‌های شغلی و سازگاری شغلی دانش‌آموخته‌گان تازه وارد به بازار کار». ایران: فصل‌نامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. سال ۲۲. شماره اول. ص ۱۲۷، قابل دسترس در:

<http://journal.irphe.ac.ir/browse.php?a_code=A-12-1-431&sid=1&slc_lang=fa>

۶. دمیتروف، ولادیمیر. (۱۳۸۲). دانش و مردم: به‌کارگیری منطق فازی در تشریح پیچیده‌گی‌های اجتماعی. ترجمه احمدجواهریان. تهران: خوارزمی.

۷. سعیدی رضوانی، محمود؛ محمد حسین‌زاده، معصومه؛ باغگلی، حسین. (۱۳۸۹). «سرنوشت شغلی فارغ‌التحصیلان دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد». مطالعات تربیتی و روانشناسی، دوره ۱۱، صص ۸۰ - ۸۴، قابل دسترس در:

<<http://ensani.ir/fa/article/317776>>

۸. زاهدی، سید محمد و زکی‌زاده، سهیلا. (۱۳۹۳). «تأثیر قابلیت استخدام بر موفقیت کارراهه شغلی کارکنان شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی استان قزوین». ایران: فصل‌نامه مدیریت توسعه و تحول. سال ششم؛ شماره ۱۷. صص ۶۳ - ۷۲، قابل دسترس در:

<<https://civilica.com/doc/791911>>

۹. زاهدی، شمس‌السادات و هم‌کاران. (۱۳۹۰). «بررسی تفاوت قابلیت استخدام کارکنان زن و مرد در سازمان‌های دولتی». ایران: فصل‌نامه مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان. سال نهم. شماره اول. صص ۱۱۹ - ۱۳۹، قابل دسترس در:

<<https://civilica.com/doc/989484>>

۱۰. زمانیان، زهرا و موسوی اشرف‌السادات. (۱۳۹۲). «امنیت اشتغال و شاخص‌های اندازه‌گیری آن». ایران: ماه‌نامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه. شماره ۱۸۲. صص ۱۲، قابل دسترس در:

<<http://ensani.ir/fa/article/356458>>

۱۱. عریضی سامانی، حمیدرضا و هم‌کاران. (۱۳۸۸). «رابطه کارراهه شغلی با اقتدار شغلی و تعهد سازمانی: بررسی موردی کارکنان زن و مرد واحدهای پژوهش و توسعه شرکت‌های صنعتی». ایران: فصل‌نامه مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان. سال هفتم. شماره اول. صص ۸۵ - ۸۸، قابل دسترس در:

<<http://ensani.ir/fa/article/261443>>

۱۲. غوثی، رخسار. (۱۳۹۸). «نقش مدیریت ریسک در فرایند موفقیت و شکست در بازار فارکس». پایان‌نامه تحصیلی لیسانس. به‌رهنمایی علی‌الله آزاد، هرات: دانش‌گاه هرات. دیپارتمنت جامعه‌شناسی.

۱۳. کاسکو، بارت. (۱۳۸۴). **تفکر فازی**. ترجمه علی غفاری. تهران: انتشارات دانش‌گاه صنعتی خواجه طوسی.

۱۴. ملک‌پور، علی و محدی، فواد. (۱۳۹۲). «بررسی زمینه‌ها و موانع اشتغال فارغ‌التحصیلان دانش‌گاهی». ایران: ماه‌نامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه. شماره ۱۵۷. صص ۳۲، قابل دسترس در:

<<https://www.magiran.com/paper/1185372>>

16. Ragin, C. Charles. (2008). **Redesigning Social Inquiry: Fuzzy-sets and Beyond**. America: University Of Chicago Press.
 17. Ragin, C. Charles. (2008). **User's Guide to Fuzzy-Set/Qualitative Comparative Analysis**. America: University of Arizona, Department of Sociology.
 18. Ragin, C. Charles. (2009). **the Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies**. *University of California Press. Awarded Stein Rokkan Prize in Comparative Research by International Social Science Council (UNESCO, Paris).*
-
-